

2/83

novi glas
magacin hak-a

SYMPOSION
CROATICON
II

ZNANSTVENI SKUP O GRADIŠĆANSKI HRVATI

NA SVEUČILIŠĆU U BEČU

u svetačnoj dvorani

1090 BEČ , Augasse 2 - 6

23., 24., 25., oktobra 1983.

Dragi štitelji!

Po dost dugi boli se je opet rodio jedan Novi Glas! Dost dugo je dualo, a jedno crime je jos i izgledalo kao da se uopće neće roditi ili da će nastat pobačaj (Fehlgeburt). Ali jedan čas u inkubatoru (Brutofen) mu je tako daleko na noze pomogao.

Neki od Vas su se sigurno čudili, da opet jednoč po dugom času držu NG u ruka, a neki čodu to čudjenje stopro kod ovoga broja ili kod slijedećega imati. To visi s tim skupa, da ravno djelamo na „reaktivaciji“ kartoteke s adresami starih pretplatnikoo NG, ka se je bila čisto zane-marila.

Mene jako veseli, da imamo u ovom broju prvi put jednu stranu

s reakcijama čitatelja: pisma, kritike itd. Ali mi svi u redakciji bi se još jače veselili, kad bi jur u sljedećem broju bilo moguće da se ova strana malo drugačije aranžira.

Na konci bi još kamio naglasiti, da je konac redakcije za broj 3/83. 28. septembar. Sve sudjeonike bi prosio, da se ov put još točnije nego dosada na termin obzru, kad je potrebuo, da pred Simpozijom još izlazi jedan broj.

Vas Marko

IMPRESUM / IMPRESSUM

vlasnik, izdavač / eigentümer, herausgeber:
hrvatski akademski klub/
kroatischer akademikerklub
schwindgasse 14/10
1040 beč / wien

tisak, nakladnik / druck, verlag:
literasverlag
berggasse 4
1090 beč / wien

odgovorni urednik / verantwortlicher redakteur:
marko szucsich

banka:
raiffeisen -blagajna
7302 filež / nikitsch
konto: 2709

SADRŽAJ

anketa učiteljev	5
symposium croaticon	10
hak	13
bečansko djelatno društvo	20
reakcije	21
materinji jezik	22
čežnja u noći	30
lirika	33

MIŠLJENE POJEDINIPI PISCEV SE NE TRIBA SLGATI
S MIŠLJENJEM HAK-A !

p.t.

anketa učiteljev u šuševu

Na kasno protuliće se je u šuševskom kaštelu održala anketa učiteljev, ki podučavaju na hrvatski osnovni-, glavni-, i sridnji škola. Anketa se je održala na inicijativu Hrvatskoga Akadamskoga Kluba i je bila po mnogi desetljeći prvi zastanak gradišćanskohrvatskih učiteljev u ovakovom opsegu. Ipak je na ovoj anketi sudjelivalo okolo 50 učiteljic i učiteljev iz cijeloga Gradišća.

Cilj ove ankete je bio, da se pomoću ličnoga iskustva pojedinih učiteljev u razgovoru s njimi o prošlom i sadašnjem stanju hrvatskoga školstva u Gradišću, kako oni vidu probleme pri podučavanju hrvatskoga jezika u oni škola, dočuje.

Pri ovom djelatnom krugu u Šuševu konca aprila su se za sve tri školske tipe dobila interesantna i važna spoznanja, ka ćedu na svaki način dopri-

nesti svoje k onomu dijelu SYMPOSIONA CROATICONA, pri kom će se referirati i diskutirati o školstvu Gradišćanskih Hrvatov.

I sam Hrvatski Akademski Klub je pri anketi dobio čuda novih utiskov i spoznanj, a u neki točka je jasno nastalo, da će se HAK po mogućnosti energično zalagati, ar si je HAK postavio tu zadaću da barem potpomaže pri rješenju školskoga pitanja na hrvatski ili mišani škola u Gradišću. Na ovom mjestu se Hrvatski Akademski Klub kani još jednoč svim onim zahvaliti, ki su doprinesli k uspješnomu oticanju ove ankete, osebujno onim, ki su peljali djelatne grupe. Posebna hvala ali i svim učiteljem, ki su njevim dolaskom pokazali dost velik angažman u ovom nerješnom pitanju.

PREGLED O ANKETI UČITELJEV U
ŠUŠEVU, održana 23. aprila 1983.

I. Osnovna škola u južnom Gra-
dišću:

U ovoj grupi se je otvoreno pokazao problem neujedinjenoga jezika različitih udžbenikov i školskih knjig. Glavne točke iz diskusije u ovoj grupi su:

* Na dvojezični škola se i nimški učitelji zaposlu, ter se tako dijelom onemoguću dvojezično podučavanje.

* Situacija se je tako počemeri-
la, da se hrvatski jezik jur mora podučavati kot tuđi/strani jezik. - Uzrok ovomu razvitku je uglavnom slaba ili opće nepostojeća svist obiteljev.

* U školski knjiga se ne more najti jedna jezična linija.

* Govor Čajtancev, Čembancev i Vincječancev se razlikuje već od "Početnice" nego od južnoga književnoga jezika.

* Već krat se stane, da rodite-
lji neznaju, kako dobro dica znaju hrvatski (na pr. na Stijnaki)

* Gradišćanskohrvatski se na jugu podučava kot tuđi jezik (na pr. engleski)

* Svi iz ove grupe su bili toga mišljenja, da je na Jugu potrebna i neophodna glavna škola s težišćem na jeziku (kot postoju i škole s težišćem na tjelovježbi ili športu).

Predložile su se i neke varijante za podučavanje hrvatskoga jezika:

* Hrvatski jezik ostaje samo za nauku o zavičaju (Heimatkunde)

* Neka se ure tjelovježbe i muzike održavaju po hrvatsku.

* To nije dvojezičnost ako se samo prevadja iz nimškoga na hrvatsko, nego po hrvatsku se mora ča drugačije djelati nego po nimšku.

* Od predmeta nesmi odvisiti dvojezično podučavanje.

II. Osnovna škola u sridnjem
Gradišću:

* Onde kade postoju čuvarnice su u redu.

* Problem pri podučavanju, ako su u jednom razredu četire školske stepenice. Predložilo se je, da u seli jedne veleopćine, ako su hrvatska, se sa-
beru dica iste školske stepenice u jedan razred. (Ov predlog se je ali dost kritično prijeo)

* Nemoguća relacija ur, u ki se jeziku podučavaju: nimški 6 ur, hrvatski 3 ure

* Manjkanje atraktivnih i odgovarajućih udžbenikov i školskih knjig jer:

1. su najvećim dijelom prez
farbe

2. nisu dost aktualne

3. pre slabe.

* Čemerna i nedovoljna ekonomska/gospodarstvena situacija je kriva čemernoj jezičnoj, odnosno školskoj situaciji.

* Roditelji od učiteljev i škole potribuju, da se njeva dica u prvom redu dobro nauču nimški

Za hrvatsko su samo onda, ako ne škodi nimškomu.

* O daljnjem školovanju u hrvatskom gimnaziju se misli, da bi ovo Hrvate rivalo u geto.

* Trend uglavnom spada, iako ne akutno. To znači da je sve manje hrvatske svisti u sridnjem Gradišću. (Nij ali tako čemerno kot na Jugu ili na Sjeveru).

* Najveći problemi za svist su:
1. mišana hištva
2. masovne medije

* Hrvatske emisije na radiju ne privlaču tako mladinu kot paralelne emisije na nimškom.

III. Osnovna škola u sjevernom Gradišću:

Ovo je, kot se čini najogrožena hrvatska krajina Gradišća, iako se javlja sve jače hrvatski preporod u inteligenciji.

* Situacija u čuvarnica je prilično čemerna, jer:

1. Perzonal (čuvarničarke) se pomina po nimšku prez obzira, je li je dite Hrvat(ica) ili Nimac(ica).

2. Uglavnom je odluka jeziku u čuvarnica politička.

* U škola spade u oči jedna paradokсна situacija: Jezično znanje spada u "dobri" hrvatski seli, kot na pr. u Uzlopu i Pandrofu, a diže se u "slabi", kot na pr. u Proderštofu.

* U pauza se na dvoru ili na hodniku govori skoro samo po nimšku.

* Hrvatske ure se držu pre kratko i ne najbolje. Krivi ovomu su i učitelji i školarci i udžbeniki.

Ča su uzroci ovomu negativnomu razvitku?

* Historični:

1. po boji se je pokušilo

forsirati hrvaćanski književni jezik, ča je imalo negativan odziv.

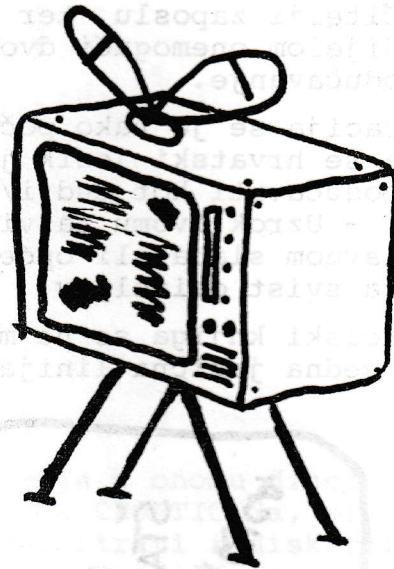
2. čemerni imadž i kip o Rusi i Jugoslaviji.

* Mišljenje da dica nečedu napredovati, ako se dvojezično podučava.

* Pendlari i kot posljedica ponimčarenje.

* Mišana hištva.

* Masovne medije (televizija, radio, novine)

* Negativan politički upliv.

* Negativan upliv neposredne okolice (roditelji, mjesto djela)

* Nevjerojatnost i slab pretkip učiteljev i farnikov.

* U hrvatski seli se služu maše sve već po nimšku.

* Na žalost se čuje dost krat geslo "nimško je moderno", a ne hrvatsko je bolje ili oba dvoje najbolje.

* Čuda ljudi misli da će se dite na placi jur naučiti hrvatski.

* Dost krat se od roditeljev stavlja pitanjem, ča će dite s hrvatskim danas.

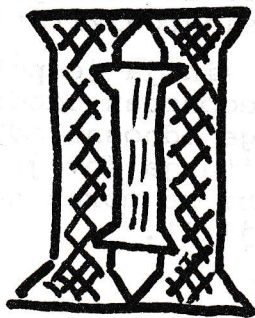
* Očigledno je, da određeni broj ima komplekse zbog hrvatskoga porijekla/roda.

* U današnjem času se najđu sve već male obitelji, a s tim falu staristarji.

Nekoliko predlogov, kako bi se situacija mogla poboljšati:

* Biti osvidočen, da je dvojezičnost ča dobroga, da je na hasan.

* "Dva je već nego jedan" .

* Vidljiv uspjuh hrvatske dice u školi.

* Odmor u drugi zemlja, tako da se počne cijeniti znanje drugih jezikov.

* Kako tako pokusiti zdignuti svist.

* Beč pozitivno uplivisa na hrvatski narod u seli (na pr. akademičari)

* Pri svakoj kritiki se mora ipak ustanoviti, da su neki školski pretpostavni, učitelji, farniki i polotičari peldodavni

* Posebna mogućnost i šansa postoji u tom, da hrvatski učitelji budu bolji didaktičari (psihologi i pedagogi).

IV Glavna škola i gimnazija:

Zastupniki glavne škole i gimnazije su tanačili u ustoj grupi. Njevi glavni zaključki su bili da se:

* u ličnom razgovoru informiraju roditelji o potriboći i važnosti podučavanja hrvatskoga jezika.

* u plodnom razgovoru školsko nadzoničtvo spominja na to, da se ishasnuju one hrvatske ure, ke su predvidjene po zakonu, ke se čudakrat ali ne držu.

* postavi takov plan za podučavanje, kako jezično znanje u pojedini škola ili razredi dopušćava.

* Situacija neće preminiti, dokle je hrvatsko samo slobodni predmet na glavni škola.

* u glavni škola pokušava približiti južnomu književnomu jeziku, a da se u gimnazija upotrebljava južni književni jezik uz toleriranje našega gradišćanskohrvatskoga jezika.

* hrvatska dica iz paralelnih ratredov, bilo u glavnoj školi ili gimnaziji, skupu u jedan razred, u kom bi se hrvatski podučavalo dopodne.

* na svaki način potribuju hrvatske emisije na radiju za školsku dicu - i po mogućnosti školske TV-emisije. Ovde bi se mogli sinhronizirati postojeći filmi.

Ča naliže neka pitanja su učitelji prosili HAK, da se zalaže, odnosno da se upita:

* Ča je s hrvatskim jezikom u reformiranoj glavnoj školi?

* Hrvatski jezik neka dostane posebni tretman u sridnjoj školi, ča znači da bude obavezan predmet, a ne "Wahlpflichtfach"

* i od političarova konačno pokuša ojačanje hrvatske svisti.

Kako apsurdno zakon de facto izgleda, se vidi na primjeru glavne škole u Velikom Borišću. Dica su isključivo hrvatska, učitelji su isključivo Hrvati a zakon prepisuje podučavanje na njemačkom jeziku.

Tim bi se mogla položiti puna matura u hrvatskom, a usmeno i pismeno.

* Ako je u jednoj školi samo mali broj djece, bi se ipak moralo za ovu djecu podučavati hrvatski (na pr. se za jednu jedinu luteranku u Rasporcu drži vjeronauk - i dobro tako!)

* Školska knjiga "Drilo" neka se predjela i tiska u Austriji

(na hrvatskom jeziku)

* Hrvatske ure u gimnazija nebi smile biti tako kasno otpadne.

* Limit, granica pinez za hrvatske osnovne škole bi se morao povišiti.

* Neophodan je jurist/pravnik, ki bi se bavio s različnima, za laika nepoznatima zakoni.

* Radio-emisije za školsku djecu na hrvatskom jeziku.

* Postojeće TV-emisije za školsku djecu sinhronizirati.

* Jezična linija je potrebna, zato je neophodan odbor za školske knjige odnosno odbor za jezična pitanja (ov je jur postojao i bi se morao samo ponovo utemeljiti).

P. TYRAN

SYMPOSION CROATICON II

Ov znanstveni simpozij će deset ljet po prvom Symposionu Croaticonu pokusiti da se bavi s najnovijimi istraživanji i aspekti znanstvenosti, sa suvrimenom društvenom situacijom i momentanim političkim stavom gradišćanskohrvatske narodne grupe. Kot se more iz razliĉnih reakcijov opće javnosti u Austriji ali i u inozemstvu izviditi, naraslo je zanimanje za Gradišćanske hrvate, a to sigurno ne samo prilikom 450. obljetnice doseljenja, nego i zbog toga, kaĉ se svit uopće opet predomišlja drugih vridnosti, svit, ki je konaĉno priznao, da nij ujednaĉenje najbolje rješenje. Vidi se, da je mnogostrukost ĉuda bolji put da se dostigne neka sloŹnost. Ov simpozij kani dokazati, da 450-ljetna borba Gradišćanskih Hrvatov za svoj narodni opstanak nij bila zaman, kani dokazati, da se je isplatilo, da su

u napornoj, Źilavoj bitki oĉuvali svoju narodnost, svoj narodni identitet i najvaŹnije - naime svoj jezik.

Cilj ovoga simpozija je, da se prviĉ objavu najnovija istraživanja u Austriji ali i u Ugarskoj, a osebujno u Jugoslaviji, Hrvatskoj. Oĉividno su ovde i onde odliĉni struĉnjaki u najnovije vrime pronašli ĉuda nepoznatoga materijala, ki ĉeka da se objavi. Drugiĉ se kani školsko pitanje od svih moguĉih stran prosvititi, se kani na temelju empiriĉnih iskustav (kot je to na pr. bila Anketa Uĉiteljev) izdjelati jedan moguĉi model, jedan koncept, pomoću koga bi se nedovoljno momentano školsko pitanje moglo riješiti na takov naĉin, da bi Źlnja gradišćanskohrvatskoga jezika na naši škola bila osigurana do neke mjere. Za ovo pitanje jedno vridno rješenje najti je zapravo jedan od najviših

ng
ciljev Hrvatskoga Akademskoga Kluba, sigurno ali i ostalih društav.

Treti cilj ovoga simpozija je, da se jednoč oficijelno suprotstavu oficijelna pravna situacija naše narodne grupe i inoficijelna. Ada ča nam je po=lag zakonov sve osigurano i ča bi morali sve imati, i kako izgleda stvarnost. Interesantno će biti i, da se dočuje, kako državna politika ali i medjunarodna politika vidi manjinsko pitanje, manjinsku problematiku.

SYMPOSION CROATICON II kani biti vrhunski završetak ovoga ljeta punoga proslav, u kom je svaka mala svetačnost važan dokaz, da narodna grupa živi i da stvara.

Pri SYMPOSIONu CROATICONu II
GLAVNE TEME I REFERENTI

čedu sudjelivati sve naše organizacije i društva, čedu pokazati slogu u nam svim skupnoj borbi za narodni opstanak gradišćanskohrvatskoga naroda.

Hrvatski Akademski Klub poziva sve Gradišćanske Hrvate iz Gradišća, Beča ili bilo kade na ov simpozij, on poziva ali i sve one zainteresirane, ki mislu da čedu na ovom znanstvenom skupu doznati nove rezultate i nova spoznanja.

U slijedećem spisu morete čitati predvidjene teme, referate i referente pri SYMPOSIONu CROATICONu II.

Održati će se simpozij 23., 24 i 25. oktobra (Nedilju, pandiljak, utorak) na sveučilišću za gospodarstvo (novi Wirtschaftsuniversität) u Beču, Augasse 2 - 6, u svetačnoj dvorani.

23.X.1983.: Jezik - povijest - literatura Gradišćanskih Hrvatov

- * Ujeti i uzroci odseljenja iz stare domovine (referent: prof. Josip Adamček, Zagreb)
 - * Historična svist Gradišćanskih Hrvatov (prof. Mirko Valentić, Zagreb)
 - * Razvitak gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika od početka do izdanja rječnika (prof. László Hadrovics, Budimpešta)
 - * Jezične dimenzije na primjeru gradišćanskohrvatskoga jezika. (prof. Radoslav Katičić, Beč)
-
- * Kulturni odnosi med Gradišćem i Hrvatskoj. (dvorski savjetnik August Ernst, Željezno)
 - * Prinos Gradišćanskih Hrvatov k kulturnomu razvitku u panonskom kraju. (prof. Franz Probst, Vorištan)
 - * Protestantska literatura Gradišćanskih Hrvatov. (prof. Zvonimir Bartolić)
 - * Barokna (franjevačka) literatura Gradišćanskih Hrvatov. (mag. Vlado Vuković, Gornja Pulja)
 - * Tendencije suvrimene literature Gradišćanskih Hrvatov. (dr Augustin Blazović, Beč)

24.X.1983.: Školstvo Gradišćanskih Hrvatov

Razvitak i analiza školstva Gradišćanskih Hrvatov

- * od početka do 1921. ljeta
(cand. phil. Jelka Berlaković, V. Borištof)
- * od 1921.-1938. ljeta
(cand phil. Ivan Egrešić, Pinkovac)
- * od 1938.-1950. ljeta
(mag. Zlatka Gieler, Trajštof)
- * od 1950.-1962. ljeta
(HL Apollonia Veraszto, Čemba)
- * od 1962. do danas
(dr Nikola Benčić, željezno)

* Bilingvizam: koncept -model - vizija dvojezičnoga
podučavanja na osnovni i glavni škola
unutar i izvan Gradišća.
(dr. Gero Fischer, Beč)

- * Analiza udžbenikov od 1945. - danas.
(dr. Robert Hajszan, Pinkovac)
- * Koncept tipa udžbenika za dvojezično podučavanje.
(Zdenka Velaga - Gudelj, Rijeka)

25. X.1983.: Pravna situacija Gradišćanskih Hrvatov de jure - de facto

- * Oficijelni stav Austrije k zakonu za narodne grupe.
(savezni kancelar, odnosno zastupnik)
- * Gradišćanski Hrvati i međunarodno pravo (internaci=onalne obaveze i dužnosti Austrije prema svojim narodnim grupam uopće i osebujno prema Gradišćanskim Hrvatom).
(univ. prof. Theodor Veiter, Feldkirch)
- * Pravni položaj Gradišćanskih Hrvatov unutar države od 1921. ljeta - razvitak i aktualna pitanja.
(dr. Heinz Tichy, Beč)
- * U kom opsegu su manjinska prava ispunjena pri Gradišćanski Hrvati.
(dr. Antun Andorfer, Beč)

* Pitanje adresata konkretnih historičkih i političkih akcijov Gradišćanskih Hrvatov da se ispunji član 7 državnoga ugovora.
(dr. Herbert Gassner, Celindrof)

- * Manjine u međunarodni odnosi .
(prof. Budislav Vukas, Zagreb)
- * U kom opsegu su ispunjena prava Južnih Tirolcev.
(zem. pogl. Silvius Magnago, odnosno zastupnik)

FRANJO PERUSICH

HAK

jedno društvo se predstavlja

Situacija u kojoj smo se našli, ili bolje rečeno, zadaća, koju smo naprimetili, je na prvi pogled izgledala lahka: opisati u svečanom spisu, koji će izlaziti prilikom 450. obljetnice naseljenja Hrvatov u Gradišću, naša društva, a u ovom slučaju Hrvatski Akademski Klub.

Ali kad smo se dali na posao, našao nas je nemir. Neko mutno i još nekonkretno spoznanje značenja ovih 450 ljet naše povijesti na gradišćanskom tlu počelo je sijati mučnu dvojbu u naša srca i misli. U svjetlu ovog zmožnoga jubileja, njegove važnosti, u uspomeni na sudbinu i povijest prošlih generacija, na djelo i doprinos pomrlih i još živih kulturnih djelatnika našega naroda počeli smo se pitati za pravo mjesto i pravičnu ocjenu našega društva u ovom cijelom kontekstu. 450 ljet povijesti jednoga naroda i 35 ljet povijesti jednoga društva - kakove su to dimenzije!? Težina jerba ali i odgovornost za

budućnost, koje su skoro obeshrabrujuće, nametnule su drugu perspektivu za ovaj članak, nego je bila na početku predviđena. Na kraju smo se pak predali imperativu trenutka i odlučili da se pretežno bavimo historičnim pregledom i samokritičnom ocjenom prošloga desetljeća klupskoga djelovanja i perspektivom za budućnost, namjesto opsežnijim opisom cijele klupske povijesti. Sve one štitele koje se želju opširnije informirati o povijesti Hrvatskoga Akademskoga Kluba željimo uputiti na svečani spis "25 ljet HAK" iz 1973. ljeta.

RAZVITAK

Ako bi samo jednom rečenicom opisati razvitak HAK-a i glavnu karakteristiku preokreta u prošlom desetljeću, morali bi reći, da se klub razvija korak za korakom od studentskoga društva, koje je pretežno na društvo i gajenje kulture orijentirano, u grupaciju sve širjih slojeva napredne i kritične

hrvatske mladine, ka želji seriozno i pozitivno rješenje manjinskoga pitanja. Ovu mladinu karakterizira uz

želju za konkretno ostvarenje potrebnih uvjetov za održanje svojega nacionalnoga identiteta opće zanimanje za socijalna, ekonomska i politička pitanja cijeloga društva i politična fleksibilnost i otvorenost. Politična otvorenost ovde u prvom redu znači neodvisnost od, i kritičan odnos k pojedinim političnim partijam.

Ovako senzibilizirana i "politizirana" mladina se ne ograničava na područje Gradišća ili na Gradišćanske Hrvate, nego je opća svitska pojava prošlih deset ljet, ka ali u vezi s borbom našega naroda ima posebnu vrijednost. Mi moremo imati o toj mladini bilo kakova subjektivno mišljenje, na svaki način je činjenica, da je za nas Gradišćanske Hrvate jako važna. Ili, perspektivno gledano: ukoliko Hrvatski Akademski Klub u buduće postane još jače utočišće ove mladine, mogao bi i sam postati ta "kritična masa", ka bi uticala na rješenje otvorenih pitanj u Gradišću. Pretpostavka za to, da se ova mladina razvije, je, da se ov ovako definirani društveni politički temelj s jasno i točno određenim cilji, prioriteti i principi u javnosti zastupa i komunicira.

SYMPOSION CROATICON I KOT POČETNA TOČKA

To se je po prvi put čisto jasno i nedvojbeno dogodilo 1973. ljeta, kad je HAK organizirao u Beču takozvani Symposium Croaticon. Cilj tadašnjih organizatorov simpozija je bio, da se nerješena pitanja u vezi s Gradišćanskimi Hrvati odvoju iz "raztrzanoga vidokruža i natezanja emocijov", ada iz zastarelih, partijskopolitičnih interesov. Namjesto toga je po mišljenju HAKa trebalo stupiti racionalna i naučna analiza položaja naroda i postojećih problemov. Simpozij je trebao biti iskra i prvi korak na onom putu. S tim, da smo naglasili Symposium Croaticon kot početnu točku procesa preorijentacije HAKa, nismo hteli reć, da je ovo društvo pred tim bilo iskjučivo orijentirano na društveni život i zabavu, ili samo na gajenje i razvijanje kulturnoga jerba. Bilo je i ranije političkih akcijov, diskusijov, peticijov, demonstracijov i.t.d.

Ali u velikom su one ostale prez većega odziva u javnosti, dokle je ali uloga HAKa kot stimulator i inovator kulturne djelatnosti bila široko i daleko priznata.

Danas, deset ljet po Symposium-u znamo, da se ufanja i vizije, ke su bile vezane uz ovu priredbu uopće, ili barem ne sve, nisu spunile. Uzrok tomu su sigurno i djelomično nerealna očekivanja od strani tadašnje kot i slijedeće generacije HAKa, isto tako i kriva, jer pre optimistična i euforična ocjena opće, a i specifične gradišćanske i manjinske društvene evolucije. Ali glavni uzrok neuspjeha leži u tom, da HAK kot i ostala društva nij dosljedno zakoraknuo novim smjerom. Namjesto toga održao se je tradicionalni pristup i tako su se zamudile rijetke šanse ka su se pružile pred zaključenjem zakona za narodne grupe u ljetu 1976.

JAČA POLITIČNA DJELATNOST

Ali i ako se simpozij iz

1973. ljeta nij potpuno isko-
ristio kako je to znamda moguće
bilo, se je u HAKu sve jače po-
čela razvijati politička dje-
latnost. Odvajanje partijskopo-
litičke od manjinske politike
priznato je i od strane kance-
larstva. Ovo se more zaključiti
iz poziva HAKa u takozvani Kon-
takti Komitet pri kancelarstvu
Po tadašnjoj koncepciji Komite-
ta bio je HAK predviđen kot
nadstranačka organizacija s -
takorečeno - glasom na vagi:
Hrvatsko Kulturno Društvo i
grupacijassocijalističkih načel-
nikov i vicenačelnikov, ka u
onu dob po zakonu još nij bila
konstituirana kot društvo, su -
po ondašnjem razumivanju bile
"partijsko vezane" organizacije
i imale su u Komitetu jednak
broj glasov. Razgovori u Kon-
taktom Komitetu nisu doprimili
očekivane rezultate i tako je
Komitet prestao djelati. Na
njegovo mjesto stupio je po za-
ključenju zakona za manjinske
grupe takozvani Narodni Savjet,
ki ali još do danas nij formi-
ran ni za slovensku ni za hrva-
tsku manjinu.

Uspješnoj inicijativi HAKa,
da se bojkotira posebna brojid-
ba manjine, ka je bila predvi-
djena na temelju tzv. "Zakona
za posebnu brojidbu stanovnič-
tva" u ljetu 1976. pridružilo
se je i Hrvatsko Kulturno Dru-
štvo. Rezultati ove brojidbe
tribali su služiti kot osnova
za izvršenje tzv. "Zakona za
narodne grupe" iz istoga ljeta,
koga u postojećoj verziji ugla-
nom zbog manjkanja rješenja
važnih pitanj HAK i danas još
odbija kot konačno i peldodavno
rješenje manjinskoga pitanja.

WOLLEN AUCH
SIE DIE
KROATEN
WEGZÄHLEN?

DALJNJE AKCIJE

Osvidochenje da u jednoj emocio-
nalno - agresivnoj atmosferi
prema manjinam i u jednu dob,
u koj je vladao tup partijsko-
politički oportunitizam na račun
manjinov rješenje manjinskoga
pitanja nij moguće, peljalo je
do jedne nove, za Austrijske
prilike i običaje čisto neobič-
ne akcije HAKa. Naime se je
HAK 1978. ljeta obratio s jed-
nom peticijom na sudjeonike
Konferencije za sigurnost i su-
radnju u Europi (KESS). U ovoj
peticiji se informiraju člani
KESSa, da u Gradišću još nij
rješen školski i predškolski
odgoj narodne grupe isto tako
kot i nisu rješena druga, za
opstanak i razvitak Gradišćans-
kih Hrvatov važna pitanja. U
Peticiji HAK piše doslovno: "
Tako dugo kot moguće smo poku-
sili da dostignemo sporazum s
zastupniki naše vlade, da se
rješü problemi Gradišćanskih
Hrvatov, ki sada jur 23 ljet
dugo postojü - ali prez uspjeha
Zato prosimo Vas kot zastupnike
vladov i sudjeonike ove Beogra-
dske konferencije da informira-
te Vašu vladu prik situacije
hrvatske manjine, ka je protiv-
rična članu 7 Državnoga Ugovora
Saint Germainskom ugovoru, kot
i duhu završne akte Helsinkija,
osebito košari III. Ufajući se,
da će Vaša vlada iskoristiti
svoj upliv na austrijsku vladu
da ispuni ove medjunarodne za-
kone i dogovore

Na žalost na ovu prvu inici-
jativu za internacionalizaciju
narješenoga manjinskoga pitanja
u Austriji nisu već drugi kora-
ki s istim ciljem slijedili. S
tim je HAK na novo skrenuo s
jedva zakoraknutoga puta i po-
litičku aktivnost prebacio na
drugo, novo područje.

Na inicijativu Komiteta za
Prava Gradišćanskih Hrvatov
(KPGH) su naša društva skupno
potribovala emisije za Gradiš-

ćanske Hrvate na domaćem radiju i televiziji. Pokidob ORF nij na vrime odgovorio, su HAK, KPGH i HGKD skupno tužili. Do rasprave već nij došlo, jer je u medjuvrimenu Orf ponudio prilično detaljiran plan za hrvatske emisije i žalba se je povukla najzad.

U ljetu 1981., pet ljet po zaključenju Zakona za narodne grupe, pet ljet u ki se nij poduzeo ni jedan korak od strane savezne vlade da se izvrši barem jedan propis ovoga zakona je HAK skupno s HGKDom i KPGHov poslao saveznomu kancelaru tzv. Operativni Kalendar. U ovom papiru sadržani su predlogi za nekoliko konkretnih točkov, ke su po mišljenju potpisanih društav bile neophodne, ali u zakonu iz 1976. ljeta ne uključene. Ova inicijativa bila je čisto neuspješna. Savezna vlada ja ove predloge kompletno ignorirala i se nij skrbila za odgovor. Ova činjenica je, barem po mišljenju velikoga dijela Hrvatov otkrila pravu poziciju vlade i demaskirala stalna ponavljanja vlade za potriboću dijaloga kot čistu propagandu. Izolacija i frustracija ka je rezultirala iz manjkanja dijaloga s nadležnimi organi, a s tim i manjkanja konkretnoga uspjeha stimulirali su novu orijentaciju HAKa.

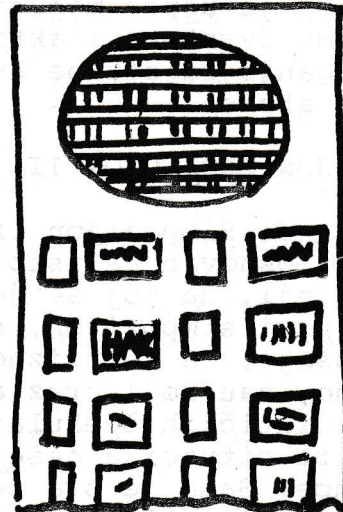
ORIJENTACIJA NA SELO

Sve jače se je Hak počeo skrbiti i interesirati za sudjelovanje sa seoskom mladinom. Sve jače se nij razumio samo kot društvo akademičarov i študentov, nego kot omladinsko društvo u širokom smislu, ada i kot društvo svih angažiranih kritičnih mladih iz svih slojev naroda. Kot prirodni partneri gledale su se u prvom redu sve aktivne seoske organizacije, ke su se istaknule djelovanjem na narodnom polju, ali isto tako i aktivni pojedinci.

Jedna od najinteresantnijih

aktivnosti HAKa u ovoj vezi je Dan Hrvatske Mladine, ki se je održao prvi put 1976. ljeta u Dolnjoj Pulji. Smisao ove aktivnosti je, da se hrvatska mladina iz svih krajev Gradišća upozna i zbliži i da se vridnost obdržavanja i gajenja hrvatske kulture bolje razumi i konačno na licu mjesta demonstrira, bilo to krez nastupe folklornih grupov iz različnih hrvatskih sel Gradišća krez hrvatsku pop-muziku, izložbe mladih slikarov, recitaciju hrvatske lirike i drugo.

Kot drugi temelj ili princip ovoga sudjelovanja s selom valja direktno podupiranje svih oblikov gajenja hrvatske kulture krez omladinska seoska društva ili pojedince. HAK potpomaže kod ovih aktivnosti ukoliko mu je to materijalno ili organizatorno moguće, krez posredovanje nastupov, forsiranje medjusobnoga kontakta, informaciju, otkupu knjig ili pločov, sklapanje vezov s partner-društvi u Hrvatskoj isto pomaganjem pri proširenju publiciteta i prema želji, krez različne referate i referente. Uz ovu "novu" orijentaciju na selo se je HAK odlučio, da kot

je to nek moguće, nastavi i proširi usko sudjelovanje s matičnom zemljom. Ova odluka je jasan rezultat spoznanja da prez uske veze s matičnom kulturom naša gradišćanskohrvatska kultura, mar kako povoljni bi

svi ostali uvjeti bili, ne more opstati, a da od plodnoga razvitka i ne govorimo. I da ova odluka nij samo ostala lipa ali ne obavezujuća formula-parola na papiru, nego da se je i dobro realizirala, to kaže razvitak sudjelovanja s sve većim brojem društav i organizacijov u SR Hrvatskoj i SFR Jugoslaviji, Izmed kih bi posebno Htili napomenuti kot primjer Društvo za suradnju s Gradišćanskimi Hrvatima i Savez Socijalističke Omladine Hrvatske. Tipični primjeri ove aktivnosti su Karavana Prijateljstva ili jezični tečaji u Crikvenici.

Bit i glavne karakteristike cjeloga razvitka HAKa u posljednji deset ljeti vidljive su i u ljetosnjoj centralnoj manifestaciji, u Simpozionu Croaticoconu II, ki će se održati od 23.-25. oktobra u Beču. Iako organizirana orilikom 450. obljetnice doseljenja Gradišćanskih Hrvatov i 35-ljetnoga jubileja osnivanja HAKa, uglavnom ada zbog spominka na događaje ki ležu u prošlosti, će ova manifestacija biti jasno orijentirana na budućnost naše narodne grupe. Da je uopće moguća, zahvalujemo čvrstomu i aktivnomu potpomaganju od strane Austrije i SR Hrvatske.

SIMPOZIJON CROATOCON II

I ov put će Simpozijon Croaticon biti osnovan na istoj temeljnoj ideji, na koj se je jur održao prvi simpozijon, naime na pokušaju, da se trizno i objektivno, naučno i prez emocijov i političkih špekulacijov analizira situacija naše narodne grupe. Samo je ova temeljna ideja logično dalje razvijena:

nij već potribna široka, pionirska, a s tim i već na globalne aspekte orijentirana analiza s pretežnom namjerom probudjenja hrvatske manjine u Gradišću, nego dablja, u prvom redu konkretno - konstruktivna analiza naj-

važnijih pitanj unutar cijeloga kompleksa još nerješene manjinske problematike. Vridnost simpozija zapravo će odvisiti ravno od toga, koliko se na osnovi rezultatov ove amnifestacije bude mogao otvoriti realan dijalog o ozbiljnomu rješenju napomenutih vitalnih pitanj. I pokidob sve naše organizacije podupiraju simpozijon, si moraju biti svisioni, ku odgovornost su na se zeli kad simpozijon završi. Jer stopr onda će se djelo pravo začet.

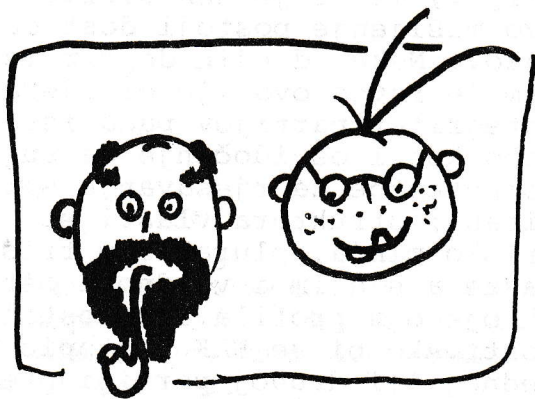
Kakov je ada bio razvitak ili put HAKa u prošli deset ljeti? Teško je odgovoriti precizno na ovako složeno i komplicirano pitanje. "Po njevi čini ćete je prepoznati i upoznati" - i ov glasoviti tanač nam ne more pomoći pri odgovoru, jer ov članak nij mjesto da se bavimo opsežno analizom pojedinih aktivnosti HAKa u toku jedne cijele dekađe. Mi smo samo pokazali na najvažnije, i po našoj ocjeni najkarakterističnije tendencije. Jasno je, da HAK nij išao geometrično ravnim putem evolucije, ali da je uz reakciju na stalno minjajuće uvjete i okolnosti ipak slijedio svoje deklarirane cilje. Svenek se je trsio najti pozitivan prinos svojega djelovanja i egzistencije.

ČLANI HAK-A I "KURZ"

Pri ovom ispitivanju laščega smisla i načina djelovanja HAKovci morali su se stalno baviti i s dvimi pitanji, ka nisu samo predmet unutrašnje diskusije nego u isto vrime predstavljaju i

glavnu kritiku na HAKu. To su pitanje stalne promjene "generacijov", a s tim i mnogoput "kurza", i pitanje partijskopoli- tične neodvisnosti.

Pitanje generacijov se zapra- vo mora razdvojiti na dvojna pi- tanja: Pitanje, zač HAK nij bio u stanju da etablira moćan kader u smislu simbioze aktivnoga kor- pusa i onih članov ki su nekada prije bili aktivni, i pitanje jakoga naraštaja. Problem leži u tom, da su obadvoja pitanja med- jusobno povezana, da se jedno od drugoga ne more tako lahko odvo- jiti. Odgovor na pitanje simbio- ze ili kontinuiteta leži u tom, da se ovo pitanje točnije po- stavi ili, drugimi ričami, da se

pitanje stavi u pitanje. Činje- nica je, da se ljudi po študiju- mu obično jače potegnu u privat- ni život, da počnu graditi egzi- stenciju i da imaju manje vrime- na baviti se s pitanji cijeloga društva i naroda. Daljnja je či- njenica, da ljudi starnu, minja- ju mišljenja i osvidočenja, čuda puti još i temperament i lič- nost. Ove prirodne zakone HAK ne more prominuti; mora je jedno- stavno akceptirati. Istina je, da ljudi, čim su starji, obično nastanu mirniji, pažljiviji, ma- nje ambiciozni, agresivni i ak- tivni. Ali ipa je mišljenje, da ne postoji napomenuta simbioza ili kontinuitet uopće, krivo. Tvrdimo, da u određenom okviru postoji. To se izražava onda,

kad je za izvršenje jedne zais- tinu velike ali važne akcije po- tribna potpomoć "seniorov", mo- bilizacija sve snage, ku HAK ima Očekivanje, da seniori aktivno sudjeluju pri svakoj pojedinoj akciji kluba je u pogledu na zgora napomenuti prirodni tok životka jednostavno nerealno. Važ- no je jedino, da ostane ova pri- pravnost na potpomoć u trenutki, kad je ona zaistinu potribna. To pretpostavlja i zrcali duh pove- zanošti s HAKom.

Ukoliko se čuje žaljenje za "nepostojećom" simbiozom od strani seniorov, je to malo dru- gačije. Mislimo, da se za ovako- vom pojavom čuda puti krije neka vrsta romantičnoga spominka na "one divne čase u klubu" namje- sto objektivne ocjene situacije. Ovakove izjave nisu ni znak po- stojećega deficita prave i obje-ktivne solidarnosti, ni znak manjkajuće identifikacije s klu- bom ili pripravnosti za aktivno zalaganje. Mislimo da su one je- dnostavno izraz moguće zasiče- nosti tzv. etabliranoga životka ovakovoga klupskoga člana, more bit i neke izolacije ku pojedini ne kani upametzet, ali najveć- krat nesvisno žaljenje za pro- šlom mladošću, ili bolje rečeno idealiziranim kipu mladosti, u kom HAK mnogo krat ima svoje od- redjeno mjesto.

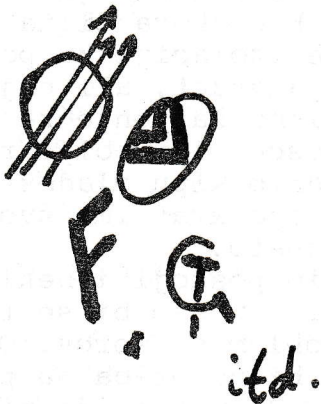
Medjutim postoji i neki drugi ozbiljan, i - moglo bi se reći - trajan problem seniorov. Ov- problem i bitno utica na pitanje naraštaja. Jasno je, da pitanje naraštaja odvisi u prvom redu od djela aktivnih članov i odbo- ra. Uspjeh i atraktivnost njevo- ga djela najjače uplivosa na broj naraštaja, i odgovornost za

ov dio klupskoga žitka i razvitka oni moraju nositi. Ali teško im je uvjerljivo propagirati cilje i aktivnosti kluba ako je na licu mjesta i seniorov ki vršu negativnu propagandu kad su se odrekli od svojih nekadašnjih osvidočenj prez toga da su to u javnosti komunicirali ili oni prodikuju vođu, a piju vino.

Svaki član ima pravo na svoju ličnu odluku i na svoje lično mišljenje. To uključuje i pravo na monjanje mišljenja. Po sebi razumljivo, da se to mora respektirati i poštovati. Ali svaki klupski član ima ravno zato, ča mnogoputi služi kot pelda, visoku moraličnu odgovornost. Ova odgovornost potribuje, da svaki, ki se odreče ciljev i principov HAKa to i jasno veli, da nebi stvarao kriv kip onoga društva u javnosti. Ovo potribovanje se mora za toliko jače naglasiti, čim jače HAK slijedi svoju liniju proširenja aktivnosti na selo.

PARTIJSKA NEODVISNOST

Na kraju pitanje partijske neodvisnosti. Jasno je, da partije pokušavaju proširiti svoj upliv na svako postojeće područje i da HAK predstavlja jedan neobično atraktivan potencijal za skoro svaku partiju. Ali dokle je svakomu HAKovcu otvoreno da se deklarira za ovu ili onu partiju ipak mislimo, da je partijska neodvisnost HAKa jedna od njegovih najvećih prednosti. Objektivno zalaganje za

narodne probleme je samo moguće uz partijsku nevezanost, jer samo onda ne more dojt do konflikta suprotnih interesov, kot na primjer maksimalnoga potribovanja za manjinu i pragmatičnoga populizma sa svojom tendencijom da ignorira ili minimira potribovanja manjin u pogledu na veliki broj biračev nimškoga materinjeg jezika ili u pogledu na neki ideološki diktat.

Ne dvojimo na tom, da bi vezanje na jednu partiju HAKu kratkovrimeno osiguralo mnoge prednosti, ke uglavnom potiču iz uključenja u svaku postojeću strukturu vlasti. Ali osvidočeni smo da bi takov korak dugovrimeno imao daleko gorje posljedice za realizaciju onih ciljev, ke si je HAK zibrao. Za ovo mišljenje postoji dost dokazov. Neke od njih doprimilo nam je ravno ovo ljeto: vjera u integritet partijov pada isto tako kot i osvidočenje da su kompetentne za rješavanje svih pitanj; struktura vlasti se friško minja, pluralizam friško raste a s njim i vridnost oštroskrojenoga profila i samostalnosti. Ako bi se HAK rastopio u jednoj ili drugoj partiji pre-stao bi biti HAK. Ili drugimi ričami: karakter se ne more kupiti. Jer onda ga već nij.

f.f.

BEČANSKO DJELATNO DRUŠTVO ZA NARODNA PITANJA

- Ovako se zove novoutemeljeno društvo, koga glavni cilj je, da se bavi sa svimi pitanji ke naližu narodne grupe u Austriji.

Po prvi put 7 Austriji se je ugodalo skupiti sve četire manjine po zakonu za narodne grupe u jednom društvu, da se u ovom skupa zalazu za diskusiju njevih pitanj i problemov. Po prvi put su išle manjine Austrije ov historični korak da se skupa sjedu na jedan stol i počnu skupa rješavati vlašću problematiku. Ove jur spomenute manjine su po veličini, odnosno broju: Gradišćanski Hrvati, Koruški Slovenci, bečanski Čehi i Gradišćanski Ugri.

Sjedišće ima novo društvo u Beču, ali predvidja se djelovanje po cijeloj Austriji. Polag Statutov se ovo društvo kani osebužno baviti sa situacijom onih dijelov manjin ki živu u Beču odnosno u bližoj okolici. Ovo djelatno društvo pridonaša i tomu, da narodne grupe skupno rješavaju skupna pitanja, a to po mogućnosti pomoću

nimškogovorećega većinskoga naroda.

Pri odibiranju odbora za ovo društvo se je na to pazilo, da je svaka narodna grupa barem jednim kotrigom zastupana, i da predsjednik nij kotrig nijedne grupe, nego da je već ili manje neutralan. Ada odbor ovako izgleda

Predsjednik: dr. Heinz Tichy, kotrig nimškogovoreće većine Austrije
Zaposlen u saveznom kancelarstvu pri ustavnom sudu, kade se kot jedina peršona bavi s narodnimi grupami.

Tajnik: dr. Ernő Deák, Ugar

Blagajnik: gosp. Oman, kotrig koruških Slovencev

Zastupniki narodnih grup:

Gradišćanski Hrvati: gosp.

Demeter Karall

Koruški Slovenci: gosp. Feliks J. Bister

Bečanski Čehi: gosp. Karol Matal

Ugri: dr. Ernő Deák

Kontrolori računovodstva: gosp.-i
Bruha i Tyran.

Glavni cilj i prva djelatnost "Bečanskoga djelatnoga društva za narodna pitanja" će biti, zalagati se za to, da se u čuvarnica i škola more učiti materinski jezik. Pokidob je ovo

društvo ča jedinstvenoga na tlu Austrije, se kani po put izviditi, kako ove četire narodne grupe uopće znaju sudjelivati. Na svaki način jedna hvale vridna inicijativa, od ke si svi moru dočekati neka važna rješenja u toku vrimenta.

pisma štiteļjev

?

* Reakcija i odgovor ! (bilješka redakcije)

DURO VIDMAROVIĆ

MATERINJI JEZIK ETNIČKIH OGRANAKA
HRVATSKE NARODNE MANJINE U NR
MAĐARSKOJ

Hrvatska narodna manjina u NR Mađarskoj (1) ostatak je velikih seoba hrvatskog naroda u razdoblju od 15.-18. stoljeća.

Turška osvajanja balkanskih zemalja uzrokovala su velike migracije stanovništva, posljedice kojih su dijaspore i cjelokupna etnička složenost ovog dijela Evrope.

Pravi egzodus doživjeli su Srbi i Hrvati. Njihovo seljenje poprimilo je dimenzije etničke dijaspore. U tom kontekstu moramo promatrati i onaj dio stanovništva koji se priklonio Turcima, islamizirao, odnarodio i time povećao razućenost vlastitog naroda.

U tom višestoljetnom košmaru 1/3 Hrvata (2) napustila

je djedovska obitavališta i potražila političku, vjersku, klasnu ili etničku sigurnost izvan svoje domovine. Ostatke ovih iseljenika nalazimo do danas u Italiji, Austriji, Češkoslovačkoj, Rumunjskoj i Mađarskoj kao hrvatske narodne manjine u dotičnim državama.

Moramo istaći da je preseeljavanje hrvatskog pućanstva, posebno kmetova, često puta vođeno planski od strane feudala koji su imali izvan Hrvatske svoje posjede i na njima naseljavali zavisnu radnu snagu (3). Pritisak na kmetove bio je tolik da su mnogi prihvaćali tursko podaništvo umjesto kulćenja svojim dotadašnjim "kršćanskim" gospodarima (4).

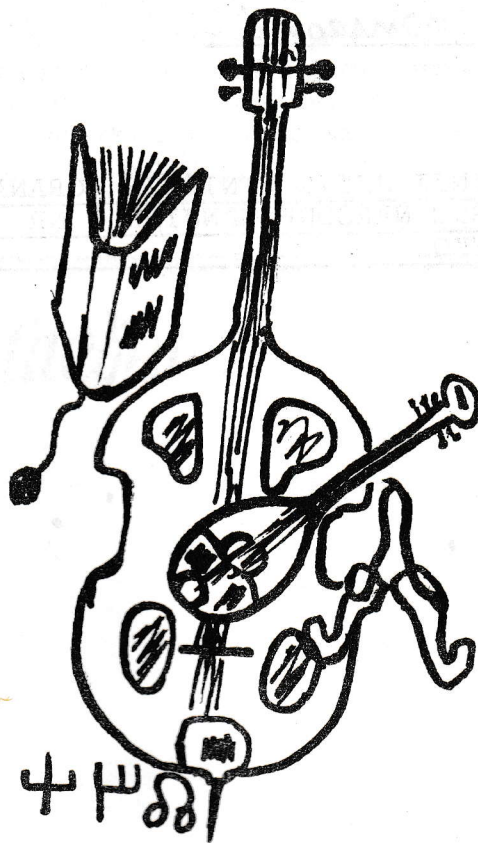
Poslije 1527. godine, unu-

tar velike Habsburške monarhije dolazi do migracija stanovništva, a za vrijeme ratova s Turcima velike mase Srba i Hrvata bježe u monarhiju, plašeći se osvete Turaka zbog suradnje ili simpatija za kršćansku stranu. Ponekad se seobe dešavaju i u mirno vrijeme, iz gospodarskih razloga, kao na primjer seoba Turopoljaca u današnju Rumunjsku.

Hrvatsko stanovništvo napuštalo je svoju domovinu noseći kulturnu baštinu, tradicije i materinji jezik kao bitne konstante koji će ih kroz iduća stoljeća vezati uz matični narod. U novoj sredini, okruženi stranim etničkim morem, sitni arhipelazi našeg življa postepeno će tonuti u to strano more izloženi neprestanoj asimilaciji. Onaj dio koji se othrvao odnarođivanju stvorio je tijekom vremena specifičnu duhovnu nadgradnju kojoj temelje čini kulturna baština donesena iz stare domovine, a ostalo se razvilo kao rezultat življenja i međutjecaja u novoj sredini. Materinji jezik u tom povijesnom hođu po mukama ostao je najčvršći bedem protiv asimilacionih nasrtaja.

Karakteristike hrvatskog naroda u dijaspori:

- * Iseljavanje iz raznih dijelova hrvatskog etničkog prostora.
- * Različnost govora i narječja donešenih iz Hrvatske.
- * Stvaranje arhipelaško lociranih naselja, a na bazi toga uzdizanje lokaliziranog naziva na nivo etnonima.
- * Sporadičnost u njegovanju veza s matičnim narodom.
- * Permanentna izloženost asimilaciji.
- * Veliko bogatstvo narodne kul-

turne baštine i njeno neprestano obogaćivanje.

- * Nedovoljna briga (zbog povijesno određivanih razloga) matičnog naroda i njegovih društveno-političkih faktora za sudbinu etničkih ogranaka.

Sve navedene karakteristike prisutne su u povijesnom razvoju hrvatske narodne manjine u Mađarskoj.

Hrvati u Mađarskoj ne predstavljaju etnonimski i jezički apsolutno homogen društveni organizam (5). Zbog toga je opravdano koristiti pojam etnički ogranaci jer njihovo postojanje još uvijek obilježava ovu manjinu, povećavajući bogatstvo njene kulture, ali i usporavajući proces homogenizacije. Ovaj proces ipak se ubrzava, a predstavlja uvjet opstanka cijelog etničkog kolektiva. Pro-

blem razbijenosti manjine u više etničkih ogranaka naslijeđen je iz prošlosti. Unutar državnog prostora stare Ugarske (gdje je cijeli hrvatski narod, zapravo, živio u položaju narodne manjine izložene asimilaciji) nalazimo slijedeće ogranke hrvatskog naroda:

1. Zapadnougarski Hrvati (6) .

Ovaj ogranak je raspadom Austro-ugarske i razgraničenjem između novih država koje su tada nastale razbijen na austrijski, mađarski, i slovački dio. Od 1921. godine nazivaju se etninimom Gradišćanski Hrvati.

2. Bunjevci i Šokci. Nastavili su južne i jugoistočne županije (7). Raspadom Austro-Ugarske i oni su razbijeni na mađarski, jugoslavenski i rumunjski ogranak.

3. Bošnjaci (8). Žive u Pečuhu i okolici.

4. Bunjevački ogranak koji se nalazi pored Budimpešte koristi etnonim (ili mu je nametnut) Iliri, odnosno Raci (9).

5. Dalmatini (10). Mala hrvatska etnička enklava u Sent Andreji, središte kulture srpskog naroda u Mađarskoj.

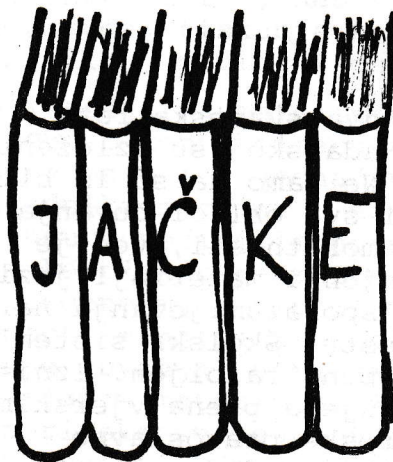
6. Toti (11). Mala grupa Hrvata nastanjenih nedaleko Bala-tona u županiji Somogy. Do danas su materinji jezik sačuvali jedino najstariji pripadnici ogranaka.

7. Hrvati uz Muru i Dravz bez lokaliziranog etnonima.

Ukupan broj Hrvata u Ugarskoj približavao se broju 300 000, s time da zbog stavljanja statističkih podataka u službu asimilacije ovaj broj nije nikada utvrđen s apsolutnom preciznošću (12). Ugarske vlasti su koristile nehomogenost manjine,

svrstavajući sve koji se nisu deklarirali zajedničkim etničkim imenom Hrvat u rubriku "egyeb" (ostali), bez prava na tretman narodne manjine, a u isto vrijeme su raznim teorijama i akcijama potencirali ovo stanje.

Među navedenim ograncima svoju književnost, a slobodno možemo i kazati društveni narodni preporod razvili su zapadnougarski (Gradišćanski Hrvati) i bunjevačko - šokački Hrvati. Prvi su zahvaljujući Mati Meršiću Miloradiću, svećeniku,

pjesniku, znanstveniku i preporoditelju stvorili svoj književni standard na bazi čakavskog dijalekta kojim govori većina pripadnika ovog ogranaka.

Šokačko - bunjevački Hrvati dali su cijeli niz književnika i prosvjetitelja, a književni jezik utemeljili su na narodnom ikavskom izgovoru (13).

Posebno mjesto u književnom i društvenom preporodu ovih ogranaka pripada redu franjevac bosanske provincije koji su tradicionalno bili vezani uz narod. Franjevci su i u Ugarsko svoje vjerske škole uspjeli pretvoriti u rasadišta etničke elite narodne manjine (14).

Današnju hrvatsku narodnu manjinu u Mađarskoj (nastalu raspadom Austro-Ugarske i stvaranjem nove Mađarske države) čine

1. Gradišćanski Hrvati u Mađarskoj
2. Dio bunjevačko - šokačkih Hrvata.
3. Bošnjaci
4. Iliri - Raci
5. Hrvati uz Muru i Dravu
6. Toti

Između dva svjetska rata Hrvati u Mađarskoj su izloženi etnocidu. Ne samo da su im bili zabranjeni svi oblici čuvanja etničke samobitnosti, već je bio zabranjen i materinji jezik kao oblik sporazumijevanja na javnom mjestu. Školski sistem bio je potpuno razbijen. Iznimka je učinjena prena vjerskim školama srpske pravoslavne crkve čiji je rad dopušten. Time je stvoren tanak sloj obrazovanih pojedinaca na srpsko-hrvatskom jeziku, što će kasnije imati važnu ulogu u procesu revitalizacije narodnosti (15) Hrvatski intelektualci i ostali pripadnici etničke elite morali su pobjeći u Jugoslaviju. Ostali su jedino Antun Karagić, pjesnik iz Gare i pisac drama i komedija iz narodnog života, te svećenik Ivan Petreš, pjesnik i prosvjezitelj.

Etnocid hrvatske manjine bio je u tolikoj mjeri uspješan, da u trenutku defašizacije Mađarske 1944/45. Hrvati nemaju ni jednog učitelja sposobnog da pomogne otvaranju škola i početku učenja na materinjem jeziku. (16) Nove mađarske vlasti (a posebno komunisti) odbacile su etnocidnu i šovinstičku politiku prema narodnim manjinama. Prema Slovacima, Hrvatima, Srbi-

ma i Slovincima zauzet je unifikatorski stav, kao da se radi o homogenom etničkom kolektivu. Sve četiri manjine organizirane su u jedinstvenu društveno - političku organizaciju "Antifašistički front Slavena u Mađarskoj" (AFS). Godine 1947. odvajaju se Srbi, Hrvati i Slovenci, ali opet na istom principu, u novi jedinstveni Demokratski Savez Južnih Slovena u Mađarskoj (17). Nehomogenost hrvatske manjine i korodirana historijska svijest njenih ogranaka bespoštednom asimilacijom pomogli su da se ustali forsiranje pojma Južni Sloveni u Mađarskoj u smislu novog etnonima. Unutar ovako oblikovanog etničkog kolektiva naših manjina počeo je poslijeratni duhovni i književni razvoj utemeljen na, prvenstveno, obrazovnim i jezičkim iskustvima (i kadrovima) srpske narodne manjine.

Ona je bila u mogućnosti da dade neophodne prosvjetne radnike i pripadnike etničke elite koji su u prvom razdoblju revitalizacije (1945.- 1948.) imali nezamjenjivu ulogu. U tom procesu, mora se priznati, gasi se književna i jezična tradicija bunjevačko - šokačke i gradišćansko-hrvatske kulturne nadgradnje. Bilo je neminovo da se obrazovanje prvih učitelja, a preko njih i novih generacija vrši na jezičnim i kulturnim tradicijama i iskustvima Srba u Mađarskoj.

Nakon rezolucije Infon^mpiroa